A Civil Közoktatási Platform és az Oktatói Hálózat javaslatai a felsőoktatási felvételi pontszámítás korrekciójára

A Civil Közoktatási Platform pályaorientációs és esélyegyenlőségi szempontok alapján, valamint a tanulói terhek csökkentése érdekében kezdeményezi a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet módosítását. A javaslatok célja az áttekinthetőbb, kiszámíthatóbb követelményrendszer kialakítása és a továbbtanulási lehetőségek közötti választás rugalmasságának visszaállítása.

A módosítás sürgőssége

A rendelet 6. §-ának a követelmények előzetes közzétételére vonatkozó szabálya miatt már a 2029-es felvételi eljárást érintő változtatásokhoz is mielőbbi rendeletmódosításra van szükség.

Azoknál az intézkedéseknél, amelyek egyértelmű könnyítést jelentenek a tanulóknak, és nem érintik a felsőoktatási intézmények felkészülését, megfontolandó a korábbi bevezetés lehetősége is.

Javasolt módosítások

1. Az azonos szakok felvételi követelményeinek egységesítése

Az azonos szakot indító intézmények számára azonos felvételi követelményeket kellene előírni. Az egységesítés terjedjen ki:

- a felvételi vizsgák tartalmára
- az intézményi pontok jogcímeire és mértékére
- a tanulmányi pontokba beszámítható középiskolai tantárgyakra
- az érettségi pontokba beszámítható vizsgatárgyakra

Az intézményi pontok esetében legfeljebb 10–20 pontos eltérés legyen megengedhető.

2. Az intézményi pontok jogcímeinek szabályozása

A rendelet 19. § (1) bekezdéséből el kellene hagyni a „különösen” szót, hogy az intézményi pontok kizárólag a rendeletben felsorolt jogcímeken legyenek adhatók. A felsorolás szükség esetén kiegészíthető további, pontosan meghatározott jogcímekkel, például a helyi kötődés figyelembevételével.

Amennyiben a jogalkotó továbbra is lehetővé tenné a felsoroláson kívüli jogcímek alkalmazását, javasoljuk, hogy legalább a felvételi előkészítőkön és táborokon való részvételért ne lehessen pontot adni.

3. A tanulmányi pontok számításának egységesítése

Megfontolandó a korábbi rendszer visszaállítása, amely nem korlátozta az érettségi eredmények átlagába beszámítható ötödik vizsgatárgyat, a középiskolai érdemjegyek közül pedig ötödikként egy természettudományos tantárgy figyelembevételét írta elő. Alternatív megoldás lehet más, központilag meghatározott választási lehetőségek biztosítása.

4. Tanulmányi pont számításának lehetősége a szakképzésből nem szakirányban továbbtanulók számára

Abban az esetben is biztosítani kell, hogy a szakképzésből nem szakirányban továbbtanulók számára is számítható legyen tanulmányi pont, amennyiben nem történik meg a tanulmányi pontok számításának egységesítése. Ha fennmaradnak a szakonként eltérő követelmények, az alábbi korrekciókra van szükség:

- Az érettségi eredményekből számított részpontszámnál kötelezővé kell tenni
  - a technikumi szakmai vizsga ötödik tárgyként való elfogadását, vagy
  - megfelelő súlyozással a szakmai vizsga nélküli átlag figyelembevételét.
- Amennyiben a tanuló a technikumban az elfogadott ötödik tantárgyak egyikét sem tanulta, a középiskolai érdemjegyekből számított részpontszámnál kötelezővé kell tenni
  - egy szabadon választott szakmai tantárgy beszámítását, vagy
  - megfelelő súlyozással négy tantárgyból kell pontszámot számítani.

5. Esélyegyenlőségi pontszám központi előírása

Az intézményi pontszámokban kötelezően szerepelni kell az esélyegyenlőségi jogcímeken kapható pontoknak. Ennek mértéke jogcímenként és összességében ne lehessen kevesebb a korábbi 40, esetleg 30 pontnál, felfelé azonban bármilyen eltérés megengedett legyen.

6. A tartalékos katonai szolgálatért járó többletpontok eltörlése

Javasoljuk az önkéntes tartalékos katonai szolgálatért járó, központilag előírt 16–64 pontos többletpont eltörlését. Az intézményi pontszámba való beszámítás lehetősége megmaradhat.

7. A követelmények határidőben történő közzététele

Az oktatásirányításnak biztosítania kell, hogy a felvételi követelmények – az intézményi pontok feltételeit is beleértve – az előírt határidőre egyértelműen megismerhetők legyenek. Az aktuális felvételi eljárás mellett a következő felvételi eljárásra vonatkozó valamennyi követelmény is szerepeljen a felvételi tájékoztatóban, és azokat utólag ne lehessen megváltoztatni. A közzététel elmulasztását és a későbbi módosításokat szankcionálni kell.

Részletes indoklás

Az egységes követelmények jelentősége

A mintegy negyedszázada működő egységes felvételi rendszer fontos előnye volt, hogy a jelentkezők a valódi preferenciasorrendjük szerint jelölhették meg a szakokat. Egy kívánatosabb, de nehezebben elérhető képzés előresorolása nem veszélyeztette a később megjelölt helyre való bejutást. Az intézményi szóbelik 2005-ös megszüntetése óta a több helyre történő jelentkezés a felkészülés során sem jelentett plusz terhet.

A 2022-ben elfogadott, a 2024-es felvételi eljárástól alkalmazott változtatások az intézményeknek nagyobb szabadságot adtak a követelmények és a pontszámítás meghatározásában. A korábbiakkal ellentétben intézményenként és szakonként változhat a tanulmányi pontokhoz figyelembe vehető tantárgyak köre, a többletpontok számítása, valamint bármely szakon tartható az intézmény által meghatározott követelményekkel alkalmassági vagy felvételi vizsga.

A változások összességükben nehezebben áttekinthetővé tették a rendszert, és sok diáknak több felkészülést, bizonytalanságot és frusztrációt okoznak.

A több helyre történő jelentkezés elvi lehetősége megmaradt, de gyakorlati lehetőségét csökkentette, hogy az azonos felvételi tárgyakat előíró szakok, sőt, az azonos szakokat előíró intézmények eltérő követelményeket támasztanak. A többféle követelmény és a plusz tevékenységekért adható intézményi pontok, valamint a felvételi vizsgák emellett egyértelműen növelik az egyébként is magas tanulói terheket.

Az intézményi pontok hatásai

A legfeljebb 400 tanulmányi és felvételi pontot kiegészítő 100 pluszpont korábbi, központilag szabályozott rendszerét az intézményi pontok váltották fel. Az intézmények ezek jogcímeinek meghatározásában széles szabadságot kaptak, és azonos szakok esetében sincs köztük egyeztetési kötelezettség. Néhány nagyon speciális eseten kívül egyetlen szabály van csak: az önkéntes tartalékos szolgálatért minden szakon minden intézmény köteles pontot adni.

A rendelet szerint „intézményi pont különösen az alábbi jogcímeken adható”: emelt szintű érettségi vizsga, nemzetiségi érettségi, felvételi vizsga, kompetenciateszt, nyelvvizsga vagy nyelvtudás, tanulmányi és művészeti versenyek, sporteredmények, szakképesítés, esélyegyenlőség, munkatapasztalat, részképzésben, illetve felsőoktatási szakképzésben való részvétel.

A „különösen” szó ugyanakkor lehetővé teszi további jogcímek alkalmazását is. Így pont járhat például nyílt napon való részvételért, az intézmény vonzáskörzetében tett

érettségiért, családi kötődésért, ministrálásért, zenetanulásért, illetve az egyetem versenyén vagy fizetős előkészítőjén való részvételért.

Az intézményenként eltérő pontszerzési lehetőségek és a tanulmányi pontokba beszámítható tantárgyak különbségei miatt a diáknak gyakran már a tizedik évfolyamon, a fakultációválasztáskor el kellene döntenie, melyik intézmény melyik szakjára kíván jelentkezni – pedig ilyenkor általában még a továbbtanulási irányban is bizonytalan. A rendszer így a megalapozott pályaorientáció helyett korai elköteleződésre és taktikai döntésekre ösztönöz.

Különösen problémás az előkészítőkhöz és táborokhoz kapcsolt pontszerzés. Ha a részvétel jelentős pontelőnyt biztosít, a tanuló akkor is rákényszerülhet a gyakran fizetős programra, ha saját iskolájában megfelelőbb felkészítést kaphatna. A választásban ilyenkor háttérbe szorul az oktatás minősége és a személyes figyelem, miközben nőnek a családok anyagi és időbeli terhei.

Az, hogy a tanulónak el kell döntenie, melyik intézményben akarja maximálisan kihasználni az intézményi pontokat, döntésre kényszeríti a legvalószínűbb bejutással kecsegtető és a leginkább preferált intézmény között.

A tantárgyak beszámításának változása a középiskolai tanulásra is visszahat. Ha már nem kötelező természettudományos tárgy figyelembevétele a tanulmányi pontoknál, az tovább csökkentheti e tantárgyak súlyát.

A nem szakirányban továbbtanuló technikumi diákok hátrányai

A szakirányban továbbtanuló technikumi tanulókat számos kedvezmény segíti. Akik viszont eltérnének a jellemzően 14 éves korban választott szakmai iránytól, gimnazista társaiknál nehezebb körülmények között készülnek a felsőoktatási felvételire. Hátrányaikat a tanulmányi pontok számítása tovább növeli. Az elfogadható tantárgyak intézményi meghatározása miatt nekik általában nem lehet tanulmányi pontot számolni, így gimnazista társaikkal ellentétben nem választhatnak a tanulmányi és a felvételi pontok összeadása és a felvételi pontok kétszerezésére között.

A pontszámítás korrekciójának mind a középiskolai érdemjegyek, mind az érettségi eredmények beszámíthatóságát rendeznie kell.

a) Az érettségi eredmények beszámításának akadálya

A jelenlegi rendszerben a tanulmányi pontokhoz figyelembe vehető ötödik tárgyat az intézmény határozza meg. A technikumban az ötödik vizsgatárgy szerepét kötelezően betöltő szakmai vizsgát a nem szakirányú továbbtanulásnál az intézmények általában nem fogadják el. Emiatt, valamint amiatt, hogy a tanulmányok lezárást követően a kötelező tárgyból letett érettségi alapján nem lehet tanulmányi pontot számolni, a jelentkező a felvételi pontok kétszerezésére szorul, így a felvételi eredménye erősebben függ néhány vizsga teljesítményétől.

Ha a választott képzéshez szükséges mindkét érettségi tárgy a kötelező vizsgatárgyak közé tartozik, a tanuló további érettségi vizsga nélkül is jelentkezhet a képzésre, de a szakmai vizsga el nem fogadása miatt nem számítható számára tanulmányi pont.

Ha a felvételihez a kötelezőkön kívüli tárgyból is szükség van érettségire, a tanulónak hatodik, esetleg hetedik vizsgát is kell tennie. Ezekre a 13. évfolyam szakmai követelményei mellett különösen nehéz felkészülni; ilyen helyzetet jelenthet például az orvosi képzéshez szükséges emelt szintű fizika- és biológiaérettségi. Sokan ezért csak a technikumi tanulmányok lezárását követő vizsgaidőszakokban teszik le a további érettségiket. Mivel azonban tanulmányi pontokat csak a tanulmányok végén tett érettségi eredményből lehet számolni, hiába rendelkeznek már a jelentkezéskor az elfogadott ötödik tárgyból vizsgával, annak eredménye nem vehető figyelembe.

b) A középiskolai érdemjegyek beszámításának akadálya

A tanulmányi pontok kiszámításához olyan ötödik középiskolai tantárgy érdemjegyeire is szükség van, amelyet az adott intézmény az adott szakon elfogad. Előfordul azonban, hogy az elfogadott tárgyak között nincs olyan, amelyet a tanuló saját ágazatának technikumi képzésében legalább két évig tanult. Ilyenkor a jelenlegi rendszerben nem számítható tanulmányi pont.

Az esélyegyenlőségi pontok központi minimumának szükségessége

A korábbi szabályozás szerint 40 pont volt adható hátrányos helyzetért, fogyatékosságért és gyermeknevelésért (ezek közül csak egyetlen jogcímen). Az új szabályozás szerint az intézmények döntik el, ezek közül valamelyik jogcímen adnak-e intézményi pluszpontot. A többség megtartotta a régi szabályozást, sőt, van ahol 50 pontot adnak vagy több jogcím pontszáma is összeadható. Egyes intézmények azonban sokkal kevesebb esélyegyenlőségi pontot adnak a korábban kötelezőnél - a Semmelweis Egyetemen például 5 pont jár ezeken a jogcímeken.

A jelenlegi rendszer az informálódás nehézségei és a biztos bejutás érdekében történő kompromisszumos választás következtében még az eddigieknél is nagyobb hátrányt jelent az érintettek számára. Ezt csak fokozza a nagyobb presztízsű egyetemek esetén az alacsony esélyegyenlőségi pontszám. Emiatt indokoltnak látjuk, hogy az intézmények számára legyen kötelező előírás az esélyegyenlőségi pontszám minimumára.